

De Leidse Cantorij in St. George's Chapel (foto: Ans van Broekhuizen-de Rooij)

November 2009

- Een anglicaanse aangelegenheid
- Personalia
- Uw donatie
- De toppers van...
- Reisverslag Windsor
- De choral evensong
- Adventsconcert
20 december 2009
- Agenda

Een anglicaanse aangelegenheid

Het afgelopen halfjaar stond voor de Leidse Cantorij in het teken van het bezoek aan Windsor, Groot-Brittannië. Het laatste weekend van augustus heeft het koor daar de muzikale omlijsting verzorgd van niet minder dan vier diensten in St. George's Chapel. Leiden heeft naar hartelust kunnen meegenieten van het repertoire dat daar werd gezongen, o.a. tijdens twee evensongs in de Hooglandse Kerk: een vóór de zomer op zondag 14 juni, en onlangs nog op 18 oktober. Ook was er een openbare repetitie begin juli in de Hartebrugkerk, waar het romantisch Maarschalkerweerdorgel het koor al enigszins voorbereidde op de begeleiding door een Engels kathedraalorgel. Zelfs het meest Leidse feest kreeg nog een Brits tintje: de herdenking van het Ontzet van Leiden op zaterdag 3 oktober. De Cantorij voerde samen met het Fanfarekorps Koninklijke Landmacht 'Bereden Wapens' een arrangement uit van C.H. Parry's magnifieke *Jerusalem*, op alternatieve tekst. Voor dit stuk droeg majoor Tijmen Botma de baton over aan Hans Brons, en even leek het of de Pieterskerk veranderde in the Royal Albert Hall tijdens de Last Night of the Proms. Ook Theo Visser wist feest te vieren. In september vierden we zijn 10-jarig jubileum als organist en daarmee als begeleider van de Leidse Cantorij. Bovendien gaf hij op vrijdag 23 oktober een sfeervol concert – het laatste in een open Hooglandse kerk – met koraalvoorspelen en de bijbehorende koorzettingen, beide van Johann Sebastian Bach.

Elly van Winden

Leidse Cantorij
Nieuwstraat 18
2312 KC Leiden
☎ 071-513 3509

www.leidsecantorij.nl

✉ mlharmesen@orange.nl

Postbank 142422

t.n.v. Leidse Cantorij te Leiden

*Theo Visser aan de speeltafel van het orgel in St. George's Chapel
(foto: Ans van Broekhuizen-de Rooij)*

Personalia

Theo Visser vierde begin september zijn tweede lustrum als organist van de Leidse Binnenstadsgemeente. Daarmee heeft de Leidse Cantorij hem inmiddels ook tien jaar binnen de gelederen. We grepen het aan voor een klein maar fijn feestje op 21 september.

De alten zijn het afgelopen jaar versterkt met **Mariken Elsen**. **Bart Labuschagne** is na een onderbreking weer terug bij de bassen. **Martine Evers** (sopraan) en **Henk-Jan Boele** (tenor) zijn voor een periode afwezig. **Jasper Verhoogt** (bas) heeft de Cantorij verlaten.

Uw donatie

De muzikale activiteiten van de Leidse Cantorij, waaronder het traditionele Adventsconcert, zouden niet kunnen plaatsvinden zonder de gulle bijdragen van onze donateurs. De kosten voor bladmuziek en vereiste licenties leggen in hoge mate beslag op onze financiële middelen. Mogen wij daarom ook nu weer rekenen op uw bijdrage? U kunt uw bijdrage overmaken op gironummer 142422 t.n.v. Leidse Cantorij te Leiden. Hebt u uw donatie voor 2009 al overgemaakt? Onze hartelijk dank! Dan zijn voor u bij dit donateursbericht twee toegangskaarten voor het Adventsconcert op 20 december 2009 bijgevoegd.

De toppers van...

In deze vervolgrubriek belicht een koorlid zijn/haar muzikale voorkeur - of juist gemengdere gevoelens - voor een stuk dat de Leidse Cantorij momenteel in studie heeft. Mocht u zich bij een dienst of uitvoering wel eens afvragen waarom een zanger voor het ene lied in vuur en vlam staat, terwijl een ander stuk er misschien wat bleekjes tegen afsteekt... hieronder wordt het u duidelijk. Deze keer Bart Labuschagne, tweede bas.

Nu ik sinds begin dit jaar weer op de Leidse Cantorij zit, nadat enkele jaren de repetitieavonden moesten wijken voor grote stress en drukte van het werk, kan ik weer mijn hart ophalen aan de gezongen kerkmuziek. Wát een rijkdom is er tot ons gekomen vanuit de vele Europese tradities en hoe fraai vloeien die hier in ons eigen Leiden ineen –waar de westenwind flarden anglicaanse klanken meevoert, maar waar gestaag vanuit het oosten en zuiden rivierwateren sedimenten Duitse barok en op miraculeuze wijze zelfs sporenelementen Italiaanse lichtvoetigheid tot ons brengen (iets wat ik maar moeilijk kon begrijpen ... tot voor kort!)

Tintelend en prikkelend zijn de vroegbarokke Italiaanse juweeltjes die wij momenteel in studie hebben voor het Adventsconcert. Girolamo Frescobaldi, Giovanni Gabrieli, Giovanni Pierluigi da Palestrina: van hun namen alleen al spatten de muzikale vonken af! Als degelijk opgevoede Nederlands Hervormde jongen was mij Bach natuurlijk met de paplepel ingegoten, en dacht ik altijd dat er niets kan tippen aan zijn muziek. Geen dag zonder Bach, één van de vele motto's van mijn muzikaal zeer begaafde moeder, en ook ik voegde als kleine jongen die daad bij het woord in mijn pianolessen. Wel had ik geproefd aan andere barokke componisten, zoals Vivaldi en Albinoni, maar dat was meer om naar te luisteren: dartele wijsjes die als gouden regen op een mooie zomerdag in het weldadige zuidelijke zonlicht opspringen.

Giovanni Gabrieli

Maar nu, nu we Frescobaldi, Gabrieli en Palestrina in studie hebben, gaat er een wereld voor me open. Nooit eerder heb ik geweten – laat staan zelf ervaren en tot op de bodem van mijn muzikale ziel kunnen voelen – dat er zulke verstilde muziek kon bestaan en dat er zulke klanken ooit mogelijk waren. Klanken die als gotische kathedralen de hoogten van de ziel tot aan het goddelijke kunnen verheffen en met stilte en strakke muzikale lijnen een ragfijn web weven waarop de ochtenddauw neerslaat. Neem nu dat wonderschone *Rorate Coeli* van Palestrina: “*Dauwt, hemelen, uit den hoge en dat de wolken de gerechtigheid regenen*”. Als iemand ooit heeft kunnen verklanken hoe de weldaad van de hemelse gerechtigheid op de aarde neerdaalt, is het wel die Italiaan van een Palestrina....

Prompt moest ik mijn complete Bach-religie herzien. Ik werd mijn eigen ketter. Die Bach, dat is eigenlijk maar een beetje een mooschrijver, een broodschrijver, een late uitwas van iets dat al veel eerder zijn hoogtepunt

had, waarna zijn zoon Carl Philip Emmanuel Bach eindelijk een nieuwe muzikale weg kon inslaan en waaruit de klassieke stijlperiode met Mozart en Haydn is voortgekomen. Laat die Bach maar lekker op de mestvaalt van de muziekgeschiedenis liggen, dat is voor fijnproevers die de oorspronkelijker barok prefereren eigenlijk te min. Dacht ik, tenminste, voor heel even.... Maar gelukkig werd ik weer met beide benen op de Bachse grond (jawel, die sedimenten uit het oosten!) gezet, dankzij niemand minder dan onze onvolprezen organist Theo Visser die op 23 oktober in de Hooglandse Kerk een werkelijk schitterend concert gegeven heeft, met uitsluitend muziek van ... Bach. Theo, bedankt dat je me weer op het rechte pad gebracht hebt.

Bach is en blijft een onnavolgbare meester die de barok tot op het uiterste heeft weten door te ontwikkelen waarna het inderdaad tijd voor iets anders was. Maar wat een ontdekking om mee te maken wat er allemaal aan Bachs inspanningen ten grondslag heeft gelegen, en wat er allemaal niet in dat oude Heilige Roomse Rijk van (later) de Duitse Natie heeft gegist en geborrelt. Bach had nooit Bach kunnen zijn als er niet eerder Italianen zoals dit driespan waren geweest, dat is mij nu in elk geval wel duidelijk geworden. Nu snap ik eindelijk hoe die Italiaanse sporenelementen in onze rivieren gekomen zijn....

Hard werken, vorstelijk slapen: de Leidse Cantorij in Windsor

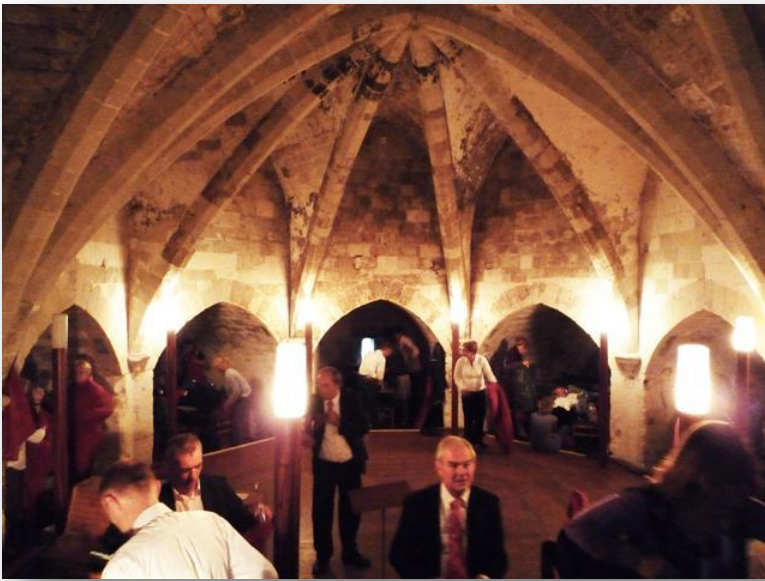

De Leidse Cantorij op de trappen van St. George's Chapel (foto: Eric Brons).

*Een
impressie
van eerste
sopraan
Elizabeth
Kooman*

Nog een paar uur bijkomen van de nachtelijke busreis en ik ga weer aan het werk. Zo rustig heb ik Leiden nog nooit gezien. Wat mij betreft mag het altijd zo zijn: slapende mensen, slapende huizen, zelfs het water van de Herengracht dommelt een beetje. Nog een paar uur met mijn moede hoofd op mijn eigen eenvoudige kussen. Eén kussen, niet vier kussens in twee hardheidsgraden op een bed waarin je diagonaal kunt liggen. Vorstelijk, zo'n hotelbed, maar we kwamen in het koninklijke Windsor niet om te slapen. Gezongen moest er

De middeleeuwse 'Dungeon' van Windsor Castle in gebruik als repetitieruimte (foto: Michiel Harmsen).

worden, vier diensten vol. In het land waar iedereen mijn naam in een keer goed spelt, weet men wat een ononderbroken traditie is. De Leidse Cantorij was dit laatste weekend van augustus een schakeltje in die doorgaande lijn.

De contouren van een burcht in zicht

Vrijdagochtend vertrokken we zodra de dag erover dacht te beginnen. Ik was al gewaarschuwd door meer bereisde koorleden: de Cantorij in een bus zorgt voor een hoog schoolreisjesgehalte. Een om aandacht vragend reiscommissielid voorin de bus, zakken snoep die rondgaan en gesmeerde broodjes (bij mij verworden tot een mengsel van omelet, chocoladepasta en brood: geen aanrader).

Zelden ben ik in het buitenland geweest en slechts twee keer in Engeland. Het is dus misschien een niet op veel ervaring gebaseerd oordeel, maar Engeland is voor mij een prachtland. Dat komt ongetwijfeld door de muziek, maar ook door de witte dorpjes tussen groen-geel-bruine heuvels met de allerlieflijkste kerkjes, omringd door stille kerkhoven. Ach, de snelweg is er even lelijk, maar als je links van je de contouren van een burcht ziet, wetend dat dit Windsor Castle moet zijn en dat jij met je koor binnen de muren van dit kasteel mag zingen in een fraaie Chapel, lijkt zelfs het asfalt iets meer glans te krijgen.

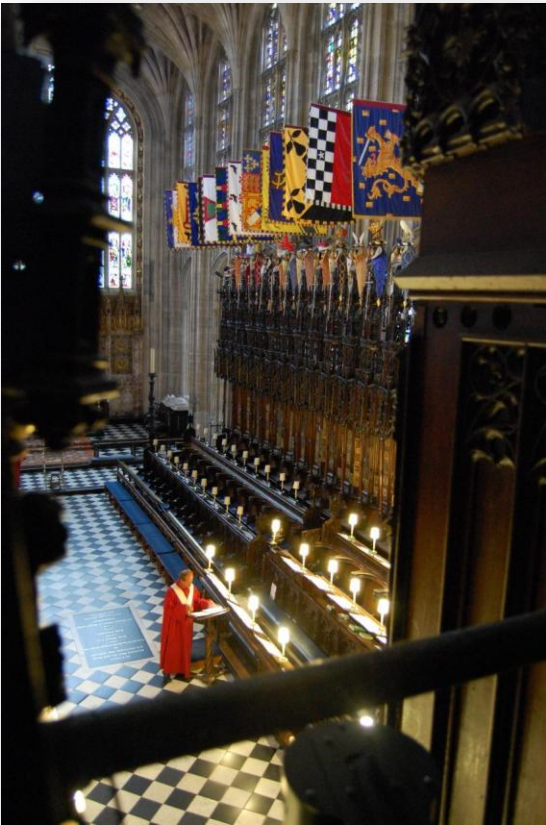
Van Dungeon naar Chapel

En zoals waarschijnlijk alle toeristen voelde ik me hier géén toerist. Wij kwamen hier tenslotte met een doel, wij hadden hier een taak. Blij was ik dan ook toen we zaterdagmiddag eindelijk de Chapel in mochten, na te hebben ingezongen in de overigens ook tot de verbeelding sprekende Dungeon. Toen was het werken geblazen, want zingen is heerlijk, maar het is ook gewoon hard werken. Het betekent geconcentreerd zijn, ernaar zoeken dat je eigen stem 'lekker zit', maar tegelijk erop letten dat die goed mengt met de stemmen van je medezangers. Want één ding is zeker: zingen is voor een groot deel luisteren, heel goed luisteren.

Aan de muziek zal het niet liggen, die vraagt om zingen met aandacht. Wat houd ik bijvoorbeeld van het in elke evensong terugkerende Magnificat. De tekst is zowel fier als ingetogen, wat in veel Engelse composities precies tot uitdrukking komt in de muziek. Zo ook in het *Magnificat* van David Bednall, dat we in onze tweede evensong hier in Windsor zongen. De trots en machtigen worden met veel

In de koorbanken van St. George's Chapel (foto: Eric Brons).

Dirigent Hans Brons treft voorbereidingen in de majestueuze kapel (foto: Ans van Broekhuizen-de Rooij).

orgel- en zanggeweld neergeslagen, de nederigen op ijle toon verhoogd. En Theo is hier veel meer dan een begeleider (niet dat begeleiden een eitje is, begrijp me niet verkeerd), het orgel heeft een heel eigen stem in dit stuk, net als in de *Messe Solennelle* van Jean Langlais waarover Janneke in een voorgaand donateursbericht al uitgebreid vertelde.

En dan weer snel naar Hans kijken natuurlijk...

In het *Magnificat* van Tertius Noble, dat we zongen in de evensong van zaterdag, krijg ik vooral kippenvel van de doxologie. Daar waar voor de tweede keer “world without end” gezongen wordt, geeft de muziek me dat eeuwigheidsgevoel door de lange noten in “without”, met een prachtige opklimmende en weer dalende tenorlijn. Op dit soort momenten zoek ik altijd iets hoogs om naar te kijken, alsof ik contact zoek met de hemel. In onze vertrouwde Hooglandse kerk wordt dat onvermijdelijk het verste raam in het hoogkoor. Gelukkig bezit St. Georges Chapel een bijna Chapelbreed glas-in-loodraam dat zich prima leent voor dit moment. En dan weer snel naar Hans kijken natuurlijk...

Nu heb ik het nog niet eens gehad over de psalmen. Hoe meer onpoëtische liederen er in de Nederlandse eredienst gezongen worden, hoe meer ik weer ga houden van de psalmen. Die dichters hadden lef: ze schreeuwden het uit, van vreugde of verdriet. En de Engelse chant laat ze zingen wat ze zongen. Vertaald, weliswaar, maar niet berijmd en dus dicht bij de brontekst. De kunst is zingend poëzie voor te dragen. Die kunst zijn de Engelsen goed meester, en wij proberen hun voorbeeld naar beste kunnen te volgen. Dat te hebben gedaan in echte koorbanken, met heuse schemerlampjes, voelt ietwat droomachtig.

Een traditionele cantorijborrel na afloop van de eerste evensong in Windsor. Louter tevreden gezichten...

En, de heren dragen de nieuwe officiële Cantorijdas die ook voor donateurs beschikbaar is, zie voormeer informatie onze website! (foto: Ans van Broekhuizen-de Rooij).

Geen wonder, als het vier uur in de nacht is en je net uit de bus bent gestommeld en richting huis loopt. Nog een paar uur, dan wordt Leiden weer wakker in al haar rumoerigheid. Maar ik hoor het niet. In mijn hoofd zingt Windsor nog rustig na.

De choral evensong voor beginners

De Leidse Cantorij heeft een passie voor de choral evensong; dat is geen geheim. Wel is het soms raden naar de achtergrond en herkomst van diverse gebruiken die deze unieke vorm van eredienst kenmerkt. Deze vervolgrubriek biedt een kijkje achter de schermen van vergers, chants en processions. Deel III – het ceremonieel.

Een verger begeleidt HRH Prince Charles en The Very Reverend John Hall, Dean of Westminster, bij de ingang van Westminster Abbey (foto: Westminster Abbey).

bij aanvang van de dienst niet langer is afgeleid; alle aandacht gaat vanaf dat moment uit naar de eredienst. De voorgangers en het koor lopen gezamenlijk op, waardoor al vanaf het begin een zichtbare eenheid ontstaat tussen de vertolker van het gesproken woord (de voorganger) en anderzijds de vertolker van de gezongen gebeden (het koor). De processie wordt geleid door een stafdrager, ook wel ‘verger’ of ‘virger’ genoemd. De verger is, kort gezegd, de ceremoniemeester. In kleinere kerken is hij/zij vaak ook de koster van de kerk. De verger speelt een prominente rol achter de schermen; hij/zij plant de logistieke aspecten van de dienst en assisteert de voorgangers en het koor op plechtige en discrete wijze. De verger was oorspronkelijk, in de middeleeuwen, een ordebewaker die met zijn staf (virge) moest zorgen voor een ongestoord verloop van de dienst. In de loop van de eeuwen is die rol vervangen door een puur logistieke en ceremoniële functie. De verger is tradioneel gekleed in een zwarte soutane met een bovenkleed dat is versierd met fluwelen banen en het wapen of zegel van de desbetreffende kerk.

Als u in Engeland wel eens een evensong heeft bezocht, is het u vast opgevallen dat de dienst een vrij formeel karakter heeft. De voorgangers en het koor zijn vaak gekleed in fraaie gewaden, zij betreden en verlaten de kerk in processie onder leiding van een ‘verger’ en de dienst kent sinds 1662 min of meer een vaste liturgie. Voor degenen onder u die zijn opgegroeid in een niet-kerkelijke of calvinistische traditie is deze ‘poppenkast’ misschien wel even wennen. Toch ervaart vrijwel elke bezoeker deze uiterlijkheden gevoelsmatig als zinvol; zij zijn geen doel op zich, maar dienstig aan het plechtige en sacrale karakter van de eredienst. Een handboek voor anglicaans ceremonieel verwoordt het als volgt¹:

“If liturgy means the People of God working to praise the Creator, then liturgical celebration must be nearly perfect as humanly possible. This is not an attempt to equal the perfection of God but to celebrate that divine perfection. Orderly movement, expressive gestures, beautiful art, sensitive poetry, soaring music – these assist in offering our sacrifice. All of these require true and faithful work which is to the Glory of God”.

Een van de meest opvallende elementen in het ceremonieel is de processie, die vaak gepaard gaat met samenzang. De processie symboliseert in veel kerkelijke tradities ‘Gods volk onderweg’. In praktische zin zorgt zij ervoor dat de bezoeker

¹ Dennis G. Michno, *A Priest's Handbook – The Ceremonies of the Church*, Morehouse Publishing 1996, p.18.

Adventsconcert 20 december 2009

Op zondag 20 december geeft de Leidse Cantorij onder leiding van Hans Brons inmiddels voor de 36e keer haar jaarlijkse Adventsconcert in de Hooglandse kerk. Medewerking wordt verleend door de saxofonist Pieter de Mast en Theo Visser, organist van de Hooglandse kerk.

Het concert begint met een primeur, de exclusief voor Westminster Abbey geschreven, maar door componist Humphrey Clucas speciaal voor de Leidse Cantorij beschikbaar gestelde introit *Wake, O Wake*. Dit stuk wordt gevolgd door de gregoriaanse intochthymne *Veni redemptor gentium* en het prachtig 5-stemmig motet *Rotate coeli* van de Italiaanse componist Palestrina. Meer Italiaanse muziek van Gabrieli en Monteverdi klinkt later tijdens het concert. Vast onderdeel van het adventsconcert is elk jaar een toonzetting van de lofzang van Maria - het *Magnificat*. Ditmaal is gekozen voor een bezonken werk van de hedendaagse componist Arvo Pärt. Tevens zullen diverse bekende Engelse carols zoals *O little town of Bethlehem* van Vaughan Williams, *I wonder as I wander* van John Rutter en *God rest you merry, gentlemen* in een bewerking van David Willcocks worden uitgevoerd. Opnieuw op het programma staat dit jaar de muziek van de hedendaagse Amerikaanse componist Morten Lauridsen. Van deze componist wordt het zeer mystieke *O magnum mysterium* uitgevoerd. Het concert wordt besloten met het werk *Arise shine, for thy light has come*, een dynamische hedendaagse compositie van John Rutter met een virtuoze orgelbegeleiding. Natuurlijk is er ook dit jaar weer plaats ingeruimd voor samenzang en is er Glühwein na afloop van het concert.

Pieter de Mast speelde op diverse jazzfestivals in Nederland (inclusief het North Sea Jazz Festival), België en Duitsland. Als bespeler van diverse blaasinstrumenten werkte hij ook mee aan talloze theaterproducties, musicals en CD's. Naast zijn werk als uitvoerend musicus en docent is Pieter de Mast ook actief als componist. Hij zal onder meer een eigen bewerking voor orgel en saxofoon van een werk van de 15^e eeuwse componist Guillaume Dufay ten gehore brengen.

Donateurs kunnen op vertoon van hun kaarten plaatsnemen op de voor hen gereserveerde stoelen. Houdt u uw kaarten ook in de kerk bij de hand, want onze medewerkers controleren de zo gewilde gereserveerde plaatsen met enige regelmaat. Zoals elk jaar zullen om 20:00 uur de nog onbezette donateurstoelen aan het gehele publiek worden vrijgegeven. Om teleurstellingen te voorkomen is het dus raadzaam om vóór **19:45 uur** met uw partner te arriveren bij de Hooglandse kerk. De deuren gaan open om 19:30 uur (ingang Nieuwstraat).

Aanvang om 20.15 uur, ingang aan de Nieuwstraat. Toegang vrij.

Agenda

29 november 19.00 uur - Advent Carol Service, RK kerk H. Laurentius, Voorschoten
6 december 10.00 uur – dienst LBG
20 december 20.15 uur – adventsconcert
25 december 10.00 uur – kerstdienst LBG
7 februari 10.00 uur – dienst LBG
21 februari 17.00 uur – evensong Dorpskerk, Leiderdorp
7 maart 10.00 uur – dienst LBG

4 april 10.00 uur – dienst LBG
1 april 19.00 uur – Witte Donderdag LBG
2 april 19.00 uur – Goede Vrijdag LBG
4 april 10.00 uur – Pasen LBG
2 mei 10.00 uur – dienst LBG
23 mei 10.00 uur – Pinksteren LBG
4 juli 10.00 uur – dienst LBG

(NB Data onder voorbehoud. Bij het ter perse gaan van dit nummer was de datum van de eerste, door de Leidse Cantorij verzorgde evensong in de Hooglandse kerk nog niet bekend. Kijk voor een actuele agenda op www.leidsecantorij.nl. Alle uitvoeringen vinden plaats in de Hooglandse kerk in Leiden, tenzij anders aangegeven)